

مصادق‌های قاعده کاستن از خسارت در حقوق ایران

گردآورنده:

هومن مهرباب خوانی _ کوروش قویدل _ علی جواهریان

دانشجویان ارشد حقوق تجارت بین الملل

آنچه در خصوص تفکیک اجرای قاعده در دو قلمرو مسئولیت قراردادی و مسئولیت‌های خارج از قرارداد گفته شد با توجه به اصول کلی حقوقی حاکم بر این دو حوزه بود. گفتیم که هرچند نمی‌توان انتظار کاستن از خسارات را با انجام موضوع تعهد یا تکلیف طرف مقابل داشت، اما در سایر موارد خودداری زیان دیده یا متعهدله از ورود خسارات بعدی یا توسعه آن، صرفاً عدم ایجاد مانع بر سر راه تأثیر سبب ورود زیان نیست، بلکه همانند تقصیر مشترک، ترک فعلی است که از دید عرف سبب نزدیکتر و موثرتر ورود زیان تلقی می‌شود از این دیدگاه می‌توان مواد قانونی ذیل را در حقوق موضوعه مواردی از اجرای قاعده اجتناب از خسارت دانست که زیان دیده را از درخواست خسارت بابت زیانهای قابل اجتناب محروم سازد:

تبصره ماده ۳۵۵ ق.م.ا.سلامی مصوب ۱۳۷۰

به موجب تبصره بالا

در کلیه مواردی که روشن کننده آتش عهده‌دار تلف و آسیب اشخاص می‌باشد، باید راهی برای فرار و نجات آسیب دیدگان نباشد وگرنه روشن کننده آتش عهده‌دار نخواهد بود این مثال را در متن بحث نیز دیدیم، خواننده دعوی بابت زیانهای ناشی از آتشی که برافروخته ضامن است، ولی اگر برای شخصی که دچار حریق شده، موقعیتی فراهم آید که از حریق فرار کند و جلوی ورود یا

توسعه خسارات ناشی از فعل خوانده را بگیرد و چنین نکند، نمی‌تواند خوانده را مسئول این خسارات بداند. به عبارت دیگر حق درخواست خسارت بابت این بخش از زیان را از دست خواهد داد.

ماده ۴ قانون مسئولیت مدنی مصوب ۱۳۳۹

به موجب ماده بالا

دادگاه می‌تواند خسارت را در موارد زیر تخفیف دهد: وقتی که زیان دیده به نحوی از انجا موجبات تسهیل ایجاد زیان را فراهم نموده یا به اضافه شدن آن کمک یا وضعیت وارد کننده زیان را تشدید کرده باشد هرچند استناد به ماده بالا در مباحث مسئولیت مدنی ذیل نهاد تقصیر مشترک است که خواهان به نحوی در ایجاد سبب یا تمهید شرایط تأثیر آن دخالت دارد، ولی با نگاهی که به مبانی اجرای قاعده شد دیدیم که عدم دوری از خسارت، سبب نزدیک‌تر ورود زیان و تمهید موجبات تسهیل ایجاد زیان است. مانند آنچه که در تبصره ماده ۲۵۵ ق.م.اسلامی دیدیم و مثالهایی که در عدم مراجعه به پزشک و توسعه بیماری مشاهده کردیم و همانند آن از همین‌روست که باید ماده ۱۱۴ قانون دریایی را نیز همین‌گونه تفسیر کرد، و تأثیر عمل مسافر در ورود زیان را نباید به اعمال قبل از ورود زیان اختصاص داد.

به موجب ماده ۱۱۴ قانون دریایی ایران: در صورتی که متصدی حمل ثابت نماید، فوت یا صدمات بدنی بر اثر تقصیر یا تخلف خود مسافر بوده و یا عمل مسافر در وقوع آن تأثیر داشته، دادگاه بر حسب مورد متصدی حمل را کلاً یا جدا از ماده .مسئولیت‌بری خواهد کرد

۱۵ قانون بیمه مصوب ۱۳۱۶ به موجب ماده بالا

بیمه‌گزار باید برای جلوگیری از خسارت، مراقبتی را که بر حسب عادت هر کس از مال خود می‌نماید نسبت به موضوع بیمه نیز بنماید، در صورت نزدیک شدن حادثه یا وقوع آن، اقداماتی را که برای جلوگیری از سرایت و توسعه خسارت لازم است بعمل آورد و الا بیمه‌گر مسئول نخواهد بود.

ماده بالا مربوط به بحث قراردادهای نیست و مطابق دعاوی معمول مسئولیت نیز نمی‌باشد. زیرا مثال بالا، بحث دعوی زیان دیده علیه وارد کننده زیان، و استناد وارد کننده زیان به لزوم کاستن خسارت توسط خواهان نیست. ولی از آنجا که به موجب قرارداد بیمه، بیمه‌گر، جبران خسارت وارده را پذیرفته است، قانون فوق زیان دیده را ملزم می‌کند که به طور متعارف از توسعه دامنه زیان جلوگیری کند، و الا نمی‌تواند جبران آن را از بیمه‌گر بخواهد.

حتی به نظر می‌رسد ماده فوق از این جهت مطابق اصول کلی است، که اگر بیمه‌گر این خسارت را نیز می‌پرداخت، نمی‌توانست آن را به عنوان قائم مقام از شخص ثالث که مسئول ورود زیان است درخواست نماید. زیرا بنابر تحلیلی که شد زیان دیده خود حق درخواست خسارت بابت این بخش از زیان را نداشته است. فرض کنیم اتومبیلی که بیمه بدنه بوده، دچار حریق شده و بیمه‌گذار به رغم مشاهده آتش و توسعه آن، هیچ اقدامی جهت خاموش کردن آتش و جلوگیری از توسعه آن نکند، بدیهی است که این بخش از زیان را نمی‌تواند از بیمه‌گر بخواهد، و حتی اگر ثالثی به عنوان مسئول ایجاد حریق شناسایی شود، نمی‌تواند جبران آن را از او بخواهد، چون عرف، خود او را سبب نزدیک و مؤثرتر ورود زیان می‌داند.

همانگونه که گفته شد این مباحث که در بخش خسارات-اعم از زیانهای ناشی از فعل نامشروع یا نقض قرارداد- بدیهی است در بخش قرارداد و ضمان قهری، زیان دیده را ملزم به اجرای عین قرارداد یا عین تکلیف طرف مقابل برای اجتناب از زیان نمی‌کند و عدم اقدام زیان دیده او را از دید عرف سبب مؤثر در ورود خسارات قابل اجتناب از این طریق نمی‌شناسد.

گردآورندگان:

